

Maria Avxentevskaya

Jak objevovat věci pomocí slov?
Cesta Johna Wilkinse od *inventio* k vynalézání

Abstract

Práce zkoumá funkce rétorických a dialektických prostředků v argumentačním stylu Johna Wilkinse (1614–1672). Sleduje vývoj diskurzivních technik v jeho vědeckých a teologických spisech i jazykových pojednáních. Má za cíl zkoumat, jak interakce mezi kognitivním a performativním jazykem zlepšila raně moderní poznávací metody. Vychází z předpokladu, že postupy dialektické rétoriky nebyly pouze oblíbenými přesvědčovacími prostředky, ale daly se uplatnit také jako účinné nástroje v rámci heuristiky. Protože jazyk byl jedním z důležitých nástrojů poznání v raně novověké vědě, práce využívá koncept „performativního vědění“ jako klíče k Wilkinsovým dialektickým a vědeckým objevům. Myšlenka performativního vědění pochází z analytické filozofie a teorie řečových aktů. Z tohoto pohledu se Wilkinsovy různorodé projekty jeví jako koherentní uplatňování umění vytvářet znalosti prostřednictvím přesvědčivé komunikace. Práce se snaží ukázat, jak se Wilkinsova argumentační metoda vymežila v kontrastu s barokní rétorikou obsaženou v raném spisu *The Discovery of a World in the Moone* (Objevení světa na Měsíci, 1638), jak se dále rozvíjela využíváním rétoriky pro sdělování vědeckých zkušeností v pojednání *Mathematical Magick* (Matematická magie, 1648) a řešením společenských a empirických problémů v dílech *Discourse on the Beauty of Providence* (Rozprava o kráse Prozřetelnosti, 1649) a *Of the Principles and Duties of Natural Religion* (O základech a úkolech přirozeného náboženství, 1675), až dospěla k vypracování nástrojů pro kodifikaci a formalizaci poznatků v díle *An Essay towards a Real Character, and a Philosophical Language* (Pokus o objasnění skutečného charakteru a filozofického jazyka, 1668). Díky svému humanistickému vzdělání oceňoval Wilkins heuristický potenciál dialektické rétoriky, třebaže kritizoval zneužívání zastaralého figurativního jazyka. Wilkinsova metoda těží z vizualizace zkušeností nejen prostřednictvím rétorických postupů označovaných jako *inventio*, ale i technických vynálezů.